

STRÁŽCI V LABSKÝCH PÍSKOVČÍCH

PAVEL SVOBODA

PAVEL SVOBODA

Absolvoval na oddělení stráže přírody náhradní vojenskou službu, letech 2001-2007 dobrovolný strážce NP, od 2007 vedoucí oddělení.

Strážci přírody působí v oblasti Labských pískovců již od roku 1972, kdy byla vyhlášena CHKO Labské pískovce o rozloze 328 km². Nejprve jako tzv. okresní konzervátoři (ing. Eduard Schleger, Severin Jungbauer). V průběhu osmdesátých let se objevovali další lidé se zájmem o přírodu v regionu a na začátku devadesátých let začali na Správě CHKO Labské pískovce pod vedením W. Hentschela pracovat jako první profesionální strážci Jiří Marek, Reiner Marschner a Václav Sojka. Strážci byli vybaveni jízdním kolem a jejich činnost byla různorodá – od práce s návštěvníky, spolupráce při reintrodukcii sokola stěhovavého, zajišťování brigád, přes instalaci a údržbu informačních panelů, fotodokumentaci území až třeba po práci s dobrovolnými strážci. Jistou kuriozitou je, že až koncem devadesátých let obdrželi od kolegů z NP Saské Švýcarsko darem první motorové vozidlo - vyřazené rumunské ARO.

NÁRODNÍ PARK ČESKÉ ŠVÝCARSKO

S vyhlášením NP České Švýcarsko o rozloze 80 km² v roce 2000 bylo v rámci nově vzniklé Správy NP zřízeno také oddělení stráže přírody, jehož vedoucím se stal Jiří Marek a prvních několik let mělo čtyři, později pět zaměstnanců. Po vzniku NP se strážci potýkali s řadou nových úkolů a výzev. Největší spočívala v nutnosti trpělivého vysvětlování důvodů vzniku NP a s tím spojenými novými pravidly chování – pro návštěvníky i místní – a jejich prosazování v praxi. Obtíže přinášela také zvyšující se masová návštěvnost některých lokalit, přetrvávající fenomén kempů pod skalními převisy, nové trendy ve sportech a zábavě, lesní požáry, opakovaně zakládané černé skládky atd. Zpočátku poměrně velká neukázněnost návštěvníků se postupně snižovala zejména v důsledku efektivnější komunikace, osvěty, ale i využíváním sankčních postihů.

V roce 2016 se povedlo navýšit počet profesionálních strážců na sedm, což v době

stále rostoucího počtu návštěvníků aspoň částečně pomohlo zajistit intenzivnější komunikaci s veřejností a lepší kontrolu dodržování pravidel ve dnech se zvýšenou návštěvností. S ohledem na narůstající agendu i v jiných oblastech činnosti správy NP však byl již v roce 2017 počet profesionálních strážců opět snížen na šest.

V roce 2018 po sloučení Správ NP České Švýcarsko a CHKO Labské pískovce se rázem hlídané území zvětšilo z původní rozlohy na více než čtyřnásobek. V rámci CHKO je celá řada velmi turisticky navštěvovaných přírodně cenných lokalit a bylo nutné alespoň dva strážce vyčlenit na zajištění aspoň základních činností. Na území NP tedy zbyli opět pouze čtyři strážci, včetně vedoucího oddělení. Oddělení strážců má kromě dohledové činnosti a informování návštěvníků na starosti také kompletní péči

Jiří Marek, boj s větrnými mlýny.
Archiv oddělení stráže přírody

Společná pochůzka s policií a německými strážci. Archiv oddělení stráže přírody

o turistickou a ochrannou infrastrukturu. Přes opakovaně vznášené požadavky na navýšení počtu strážců se tak stalo až v letošním roce, kdy byli přijati dva noví kolegové. Zásadní roli v tomto personálním navýšení bezesporu sehrál loňský rozsáhlý lesní požár, který jasně ukázal potřebu zintenzivnění kontroly dodržování pravidel obsazených v návštěvním řádu, tj. zejména zákazu kouření, rozdělávání ohně a používání zábavní pyrotechniky. V současné době má tedy oddělení stráže přírody osm zaměstnanců – vedoucího, šest strážců a referenta zajišťujícího péči o turistickou infrastrukturu.

Od vzniku NP bylo oddělení stráže několikrát přesunuto v rámci organizační struktury Správy NP. Po odboru ekonomiky a odboru péče o ekosystémy bylo nakonec v roce 2017 spolu s oddělením veřejných vztahů začleněno do odboru vztahů s veřejností. Dá se říci, že jednou z velkých výhod tohoto spojení bylo postupné zlepšování spolupráce obou oddělení v oblasti mediální prezentace a komunikace s veřejností.

ČINNOSTI STRÁŽCŮ

Činnost strážců je víceméně podřízena ročním obdobím a stanoveným prioritám. Služby ve dnech se zvýšenou návštěvností (víkendy, svátky) jsou v počtu dva až tři strážců prováděny po celý rok. Na jaře se strážci soustředí na monitoring hnízdních lokalit zvláště ohrožených ptačích druhů (zejména sokola stěhovavého a čápa černého),

jejich označení a hlídání. V průběhu léta se více věnují návštěvníkům a protipožární kontrole, celoročně se starají o informování, péči o turistickou infrastrukturu a drobné stavby, ochranné značení, kontrolují a prořezávají turistické stezky kvůli nebezpečným stromům, řeší přestupky, školí se, dělají průvodce návštěvníkům i médiím, spolupracují s odborníky při monitoringu v terénu, organizují brigády a akce pro veřejnost, řídí dobrovolné strážce a vypomáhají i v rámci možností ostatním kolegům. Práce strážce je nejen fyzicky náročná, ale je především zapotřebí schopnost velmi dobře komunikovat, ideálně alespoň v jednom cizím jazyce. Nejčastěji ze všech zaměstnanců jsou totiž v kontaktu s návštěvníky a tvoří tak velkou část obrazu NP na veřejnosti. Strážci se v terénu pohybují často sami a bez telefonního signálu, řeší tak mnohdy přestupky, kde musí správně odhadnout a vyhodnotit situaci. Zkusí to sám, nebo bude volat kolegy, policii? Nebo to vůbec nemá cenu, protože už ze zkušenosti je zřejmé, že je to jen plýtvání časem nebo moc velké riziko? Strážci také často první dohašují nelegální ohniště po návštěvnících. Musí také samozřejmě velmi dobře znát svůj strážní obvod a vůbec celé území NP a CHKO, které je navíc extrémně členité. Dále musí umět návštěvníkům vysvětlit pravidla, znát přírodní a historické hodnoty regionu, poradit kam na výlet, ale třeba i na dobré jídlo, ukázat přívětivou tvář nebo pomoci vyřešit problém, poskytnout první pomoc.

Vybavení a materiální zajištění oddělení nebyly, na rozdíl od personálního obsazení, po vzniku národního parku nikdy zásadním problémem. Postupem času byl počáteční stav dvou služebních automobilů navýšen až na současných pět vozidel. Důvodem nutnosti zvýšení počtu vozidel byly výše popsané skutečnosti – značný rozsah spravovaného území a nutnost pohybovat se jako nezávislá jednotka. V průběhu posledních let byly s velmi dobrým výsledkem testovány také využití elektrokol. Strážci jsou standardně vybaveni fotoaparátem, dalekohledem, osobní kamerou, motorovou pilou, nářadím a dalším nutným vybavením, někteří strážci jsou školeni i na práce ve výškách.

DOBROVOLNÍ STRÁŽCI

Oproti výše zmíněným profesionálním strážcům, kteří jsou za svou činnost finančně odměňováni, ještě existuje „záhadná“ skupina lidí, která velkou část výše popsaných aktivit dělá z nějakých důvodů dobrovolně. A protože těchto lidí bylo poměrně dost, byl v roce 2002 založen aktiv dobrovolných strážců Správy NP České Švýcarsko. Ale teď vážněji. Pomoc dobrovolných strážců byla vždy vnímána jako velice důležitá a dá se bez přehánění říci, že bez jejich přispění by se v praxi nepodařilo ochránit přírodní hodnoty některých míst

Jan Lobotka kroužkování sokolů 2004. Archiv oddělení stráže přírody

Václav Nič nález lososa 5. 11. 2008.
Archiv oddělení stráže přírody

v regionu ani v minimální míře. Počet dobrovolných strážců se dlouhodobě pohybuje mezi 20-30 lidmi. Správa NP s jejich pomocí počítá, vybavuje je výstrojí a ochrannými pomůckami, snaží se je připravit na situace v terénu různými typy školení. Pro nové zájemce o ustanovení stráží přírody byla zavedena zkušební doba 200 hodin společných služeb s profesionálními strážci. Ti zájemce seznámí s právními předpisy ochrany přírody, pomáhají jim zlepšit znalosti o přírodě, místopisu a historii. Také vyhodnocují jejich vystupování při komunikaci s návštěvníky. V případě, že zájemce splní zkušební dobu a jeho další hodnocení je kladné, je po úspěšném složení zkoušky ustanoven strážcem. Jako protihodnotu se dobrovolníkům snažíme nabídnout možnost dalšího vzdělávání, účast na akcích pořádaných Správou NP, možnost navázání spolupráce s odborníky a přátelské prostředí.

SPOLUPRÁCE

Po vzniku NP byla navázána spolupráce s obvodními odděleními Policie ČR. Policisté se účastnili společných hlídek na území NP ve dnech se zvýšenou návštěvností. Přibližně od roku 2015 přestalo však být v důsledku personálních změn u policie možné spoléhat ve věci společných terénních hlídek na obvodní oddělení, a proto

byla navázána spolupráce s Poříčním oddělením PČR a později i Speciální pořádkovou jednotkou PČR z Ústí nad Labem.

Od roku 2018 se podařilo organizovat pravidelné společné pochůzky zejména na území CHKO Labské pískovce, kde začali strážci Správy NP nově působit a setkávali se často s obtížemi způsobenými kontrolováním a vyžadováním dodržováním předpisů, které mnohde dříve platily jen na papíře.

V roce 2022 byla zahájena spolupráce na školení strážců s Policejním prezídiem ČR. Ze strany školitelů bylo konstatováno, že stávající podmínky práce strážce v terénu, kdy často řeší přestupky sám a bez signálu, jsou zásadním problémem z hlediska bezpečnosti strážců.

V létě 2023 byly ve spolupráci s německou Policií, Policií ČR a kolegy z NP Saské Švýcarsko realizovány dvě velké společné akce zaměřené na protipožární prevenci a kontrolu dodržování pravidel ochrany přírody. Akce se účastnilo několik oddělení Policie (Speciální pořádkové jednotky, Hippologické jednotky, policisté s drony), na německé straně stejně jako v minulých letech prováděli kontrolu území také z vrtulníku za pomoci termovize.

Spolupráce se strážci a dalšími kolegy z NP Saské Švýcarsko dále spočívá zejména ve výměně informací, společných hlídkách v klidových územích/Kernzone podél státní hranice, které jsou častým

místem porušování zákazu vstupu mimo značené stezky, organizování vzdělávacích veřejných akcí. Strážci také spolupracují s Českým horolezeckým svazem, který je velmi důležitým partnerem při zajištění klidu na hnízdních lokalitách zvláště chráněných druhů ptáků, a dalšími zájmovými organizacemi jako jsou Klub českých turistů, Česká společnost ornitologická a řada dalších.

Velice účelná, zejména při řešení přestupků spojených s nelegálním parkováním motorových vozidel, je spolupráce s obecní policií Hřensko. Strážci se tak mohou více věnovat svým prioritám, zejména práci s návštěvníky a kontrole dodržování návštěvního řádu přímo na území NP a CHKO. S rostoucím počtem návštěvníků a s tím spojeným nárůstem počtu individuální automobilové dopravy by bylo záhodno, aby obdobný přístup jako ve Hřensku zvolily i další turisticky zatížené obce. Kromě vlastní represe by pomohlo i systémové řešení parkování a zefektivnění veřejné hromadné dopravy v celém regionu.

JAK DÁL?

Po požáru v NP České Švýcarsko, který objevili a nahlásili kolegové strážci z NP Saské Švýcarsko (a jen tak mimochodem, je jich na třetinovou rozlohu spravovaného území čtyřikrát více), opět vyvstaly nové problémy, na jejichž řešení strážci spolupracují. Prioritou pro přelom let 2022-2023 bylo

Strážci Miroslav Rybář a Václav Nič při opravách v terénu. Archiv oddělení stráže přírody

zajištění bezpečnosti na stezkách zasažených požárem, koordinace bezpečnostních těžeb podél stezek a jejich oprava a zpřístupnění návštěvníkům.

Na léto 2023 byl připraven plán zajištění hlídek, které v období zvýšeného požárního nebezpečí monitorovaly území NP, prováděly kontrolní a preventivní protipožární činnost od ranních hodin až do západu slunce. Těchto hlídek se účastnili také zaměstnanci ostatních oddělení Správy NP. Strážci byli nově vybaveni terénní čtyřkolkou s hasící nástavbou. A již během letošního září měli první možnost úspěšně ji vyzkoušet v terénu při ostrém zásahu. Na místo požáru se díky složitému terénu dostali mnohem dříve než technika HZS a efektivně pomohli zabránit rozšíření horní

Černá skládka na území CHKO Labské pískovce. Archiv oddělení stráže přírody

Miroslav Rybář během požáru s kolegy z polských NP. Archiv oddělení stráže přírody

hrany požáru v nepřístupném svahu. Po dobrých zkušenostech je v plánu zakoupení dronu, který by měl pomoci zefektivnit dohledávání ohniska požáru a proškolení strážců v jeho používání.

Zkušeností z průběhu velkého požáru v roce 2022 je mnoho. Nejdůležitější je jistě spolupráce a také schopnost zastoupit kolegu na jeho úseku, aby si mohl odpočinout. Strážci, revírníci a další terénní personál naváděli denně po dobu několika týdnů díky znalosti extrémně náročného terénu zasahující hasiče, kteří se často střídali. V rámci tak malého pracovního kolektivu bylo velice obtížné zajistit fungování po celou dobu trvání požáru. Velkou pomocí byli pracovníci ostatních národních parků, kteří podle svých možností pomáhali třeba jen tím, že šli hledat se strážci nová ohniska nebo pomáhali zajistit zásobování zasahujících jednotek jídlem a pitím. Zvláštní dík

patří kolegům z NP Šumava, kteří velice pohotově a profesionálně zareagovali na situaci a díky vybavení a zkušenostem s lesními požáry byli jedni z prvních, kteří zasahovali v nejobtížněji přístupných místech.

Pro udržení kvality činnosti strážců je velmi důležitá mezigenerační výměna zkušeností. Specifické zkušenosti strážců v jednotlivých chráněných územích jsou jiným způsobem těžko přenositelné. Aktuální počet profesionálních strážců Správy NP České Švýcarsko pro oblast Labských pískovců je i přes letošní navýšení jejich počtu stále nedostačující. Minimální stav je dle dlouhodobých zkušeností alespoň deset profesionálních strážců, optimální pak asi dvojnásobek. Ideálem by všem byl stejný stav, jako v sousedním Německu.